

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta

DOI: 10.4312/NOKQ9389
Sodobna slovanska kratka zgodba 1

David Albahari

Esej

Iz srbsčine prevedla Sonja Polanc

V četrtek zvečer, ali če sem natančnejši, pozno ponoči, okoli 23.15, sta me v tistem, ko sem prižgal luč, da bi stopil v kuhinjo, popadla dva ščurka. Eden je priletel iz vogala na moji desni, očitno v nameri, da bi se dokopal do nezavarovanega boka, medtem ko je drugi odrinil mizo in se soočil z mano iz oči v oči. Na srečo njuni začetni udarci, s katerimi sta se, kakor verjamem, zanašala na mojo presenečenost in nepripravljenost, niso bili dovolj natančni. Prvega mi je uspelo prestreči, ostalim pa sem se povsem izognil. Vrh vsega sem izkoristil neprevidnost ščurka na desni strani, silovito sem ga udaril v vrat in sopeč se mi je zrušil pred noge. Drugi napadalec, presenečen spričo naglega obrata situacije – ki v resnici ni pretirano tuj sodobnemu gledališču –, je povetil roke in se za korak umaknil. Zazdelo se mi je, da je v njegovih očeh poblisnil poplah. Ne da bi zapravil en sam trenutek, sem se sklonil, dvignil pručko, ki je stala ob vratih shrambe, in z divjim krikom zdrobil nasprotnikovo glavo. Ščurek je omagal, naslonil se je na mizo in začel padati, pri tem pa prevrnil vazo z vijoličastimi hijacintami. Prosojna tekočina se je pljuskoma razlila na vse strani.

Oddahnil sem si. Ampak nenadoma sem začutil kljuvajočo bolečino v nogi. Prvi ščurek, ki se je po mojem udarcu omotičen zvrnil na beton, se je bil vrnil, mi krepko zasadel čeljusti v koleno in me z vso silo poskušal podreti. Vedel sem: na tleh, na tleh bom izgubljen. Komu le bi se na tleh posrečilo kljubovati ščurku? Skušal sem se mu iztrgati, toda bil je močnejši. Opiraje se na noge me je vlekel čedalje nižje. Ni mi preostalo drugega, kot da o vsem dobro premislim.

O bog, porečete, pa ne, da bi zdaj tale rad razmišljal? V takšni situaciji? Jaz pa vas vprašam: Bi lahko storil kaj drugega?

In sprašujem vas: Kaj bi vi storili na mojem mestu, v enaki situaciji? Ne morete zanikati, da nisem vsega poskusil. Ne? Ne. Poskusil sem se bojevati; tudi v spopadih z ljudmi nisem kaj prida bojevnik, mogoče sem se tepel le dva- ali trikrat, še kot fantič, zdaj pa ščurki! – storil sem, kar sem mogel. Mar ne leži pod mizo ščurek z zdrobljeno glavo? Mar nisem drugega ščurka, tegale, ki me prav zdajci vleče navzdol, proti žrelu, v smrt, mar ga nisem na vso moč udaril s pestjo v vrat? Udaril, da je padel? Da njegova vzdržljivost presega povprečno vzdržljivost ščurkov,

navajenih na lagodno mestno življenje – kako neki naj bi to vedel? Mar niso vsi drugi tovrstni ščurki, ki sem jih doslej srečal (kajpada zdaleč manjši in manj napadalni, celo preplašeni), izkoristili prve priložnosti, da so kot, oprostite izrazu, pizduni smuknili v prvo luknjo ali špranjo ali – v svoji nevednosti – v senco osamelega krožnika? Torej?! Strinjam se, da mora biti v življenju človek vedno pripravljen na vsakršna presenečenja. Ne smemo si dovoliti niti hipa neprevidnosti. Niti hipa. Sicer.

Kar pogledajte. To, kar se je pripetilo meni, lahko služi kot svarilo drugim. Kot zgled, da nečesa ni treba početi. Da se v tem stoletju industrializacije, navzkrižnih idealov, komunikacije in *množičnih občil* človek *nikoli* ne sme prepustiti. Kajti dejansko je ščurek v tej zgodbi simbol narave; zapostavljene narave, vsekakor. Vendar je hkrati lahko tudi simbol urbanizacije, nanovo položenih vodovodnih cevi in pomanjkljive izolacije, na hitrico zgrajenih primestnih naselij in podobnega. Ali – upam, da mi kritiki ne bodo oponesli te svobode pisateljske neodločnosti – simbol tradicije, propadajočih hiš (četudi trdnih temeljev) in malomarno tlakovanih ulic, zanemarjenih greznic pa lip, ki še zmeraj, a mukoma, cvetijo. Ali dvoma v prihodnost. Itd. Itd.

In o čem ste razmišljali?

O preživelih umetniških formah.

V takšni situaciji?

Pad. Ščurek me je povlekel še niže, opotekel sem se, se naslonil na zid, ves čas mahedral z rokami in se zaman trudil, da bi se česa oprijel ter tako preprečil popoln padec. Ampak. Ko sem zdrkoval po zidu, je moj pogled zataval k oknu. Nepričakovano sem začutil neustavljivo željo, da bi se še enkrat zazrl v nebo.

Občutek bližnje smrti?

Če že hočete: ja.

In?

In tedaj, v tistem hipu (upam, da si me lahko predstavljate: prilepljenega k zidu, z razširjenimi, a nemočnimi rokami, in tonečega narav-

nost med čeljusti neke karseda navadne žuželke) sem pomislil na izpe-
tost obstoječih umetniških form. Naenkrat se mi je prikazalo. Izpisano
kot na neonskih reklamah. Rumeno. Rdeče. Večbarvno.

Kaj konkretnega?

Konkretnega, ja. Prešinilo me je, da mi v taki situaciji – seveda ob pred-
postavki, da se odvija v kratki zgodbi ali noveli (v romanu bi zvode-
nela) – preostaneta samo dve možnosti. Prva: da preživim. Druga:
da ne preživim. Če bi se pisec – še naprej si predstavljajmo, da sem
junak njegove pripovedi – odločil za prvo možnost, bi ji sledil malce
širši izbor možnosti opisov mojega reševanja. Naj jih imenujem: *na-
ključje* (kot strela z jasnega se utrga krogla z lestenca in ob strahotnem
tresku usmrti napadalca); *nujnost* (človek je močnejši od omenjene žu-
želke, tj. Njegova zmaga je nujna, uvedejo se novi liki, udarniška bri-
gada, mirovni korpusi in drugo); *alegorija* (vse to so le sanje); *mitološka
fenomenologija* (ščurek zvleče moškega k tlom, vendar se slednji s po-
močjo pramoči znova požene kvišku, in vse se neštetokrat ponovi; pri-
merjaj: Prometej, Sizif, Herakles, Inana, Avesalom); *simbolizem* (kakor
bo navedeno v nadaljevanju) in še vrsta drugih, bolj ali manj posre-
čeno izbranih možnosti. Druga različica (da ne preživim), v temelju
implicira večji družbeni pomen, ožigosanje avtorja, naklonjenega ni-
hilizmu, ostre kritike družbenih organizacij in posameznih umetni-
ških cehov, pozivanje avtorja na odgovornost in odkrivanje »njemu po-
dobnih«, kakor tudi ekskomunikacijo – ne glede na siceršnjo versko
pripadnost – iz katoliške cerkve.

Toda kaj se je v resnici zgodilo?

Ko sem takole, s hrbtom naslonjen na zid in s pošastno bolečino v ko-
lenih, zdrkoval navzdol, nemočno krileč z rokami in upirajoč pogled v
okno, sem z dlanjo nenadno zadel ob ključavnico na vratih, ki so vo-
dila v sosednjo shrambo. Tik zatem sem zatipal leden in hrapav pred-
met. Ključ! Zarjaveli in potemneli ključ, ki ga nikoli nismo uporabljali!
Odgovor! Rešitev! Umetnost mora preseči izrabljene okvirje! Postati
mora večpomenska! Stremeti k sintezi in kondenzaciji! Pred očmi so
se mi utrinjale vizije prihodnosti. Človek bo moral kmalu v isti sapi
poslušati, gledati, tipati in čutiti. Umetnost mora postati enotna! Ena!

S takšnimi mislimi sem zgrabil ključ in se kot prerojen zagnal na neusmiljenega sovražnika. In ko sva se stokajoč in javkajoč kotalila po tleh, sem začel divje udarjati v smrtonosne črne točke. V trebuh! V lakotnice! V moda! V srce! V srce! V srce! Ščurek je omahnil in s težavo sem se izvil izpod njega. Obleko sem imel poškrabljeno z mezgo, v rokah sem še vedno držal svoje orožje. Ključ. Odgovor. Kolena so mi klecala.

V tistem sem posumil: sta oče in mati morebiti kaj slišala?

Stopil sem k vratom in prisluhnil: Nič. Gotovo spita.

Toda. Mahoma me je obšel nov sum: Kaj pa, če njuna tišina naznanja, da se jima je vendarle nekaj zgodilo? Vlomilec, ko sem bil zdoma? Razbojniški napad? Mogoče naravna nesreča? Ali, bognedaj -

Planil sem v sobo. Tam pa glej!

Oče in mati sta objeta (oče s panama klobukom na glavi in v copatih, a brez nogavic; mati v dolgi beli spalni srajci s cvetnim vzorcem, spetih las) plesala tango. V grobni tišini. Le semtertja je pod njima zaškripal parket ali sta oplazila pohištvo. Bidermajer. Videti je bilo, da se ne zavedata moje navzočnosti. Mati je z glavo pošev gledala nekam v romantično daljavo. Oče je sloneč na njeni rami plesal zaprtih oči. Odleglo mi je. Vendarle je bilo vse prav. V svojem nemem plesu sta bila čisto nebogljena. Lahko bi mirno odšel. Ampak. Šele takrat, ko sta se njuna obraza pokazala v blede luči namizne svetilke, so na očetovih licih poblisnile solze. Kristali tisočerih barv. Romboidi neizbežnosti. In materini lasje, materini lasje so bili povsem osiveli. Povsem sivi. Oče, sem rekel. Mami! Njuni postelji sta bili nedotaknjeni. Mojbog, me je spreletelo, saj plešeta vso noč.

Oddaljil sem se po prstih in se vrnil v kuhinjo. Trupli ščurkov sta ležali tam, kjer sem ju pustil: eno pod mizo, drugo nedaleč od električnega štedilnika. S terase sem prinesel smetišnico in metlico ter ju previdno pometil. Pazil sem, da se mi ni izmaknila niti ped razkosanih teles. Njuna velikost je spričo blagra obilne in redne prehrane bržčas prekašala običajne dimenzije vrste. Izmeril sem ju s krojaškim metrom: 14 in 12,1 cm. Hudič ju vzemi! Zagnal sem ju v koš za smeti.

Jasno. Ob pogledu na zmečkani telesi je moj tek popolnoma uplahnil. Nisem bil več lačen. V ustih sem imel – če se izrazim slikovito – trpek okus smrti. Odprl sem stekleničko breskovega soka in jo spil na balkonu. Zunaj je bilo sveže. Veter me je božal po licih in v bližini so šumele jablane. Na nebu ni bilo zvezd.

Zaklenil sem vrata, ugasnil luč in se odpravil spat. Iz spalnice staršev se je razlegalo enakomerno dihanje. Zadnje čase sta se izčrpana od dela in življenja pogrezala v vse globlji spanec in vse redkeje opažala moje pozne prihode. Puščala sta mi pripravljeno večerjo na mizi in postlano posteljo.

Oblekel sem si pižamo in zlezel pod odejo. Po zidovih so se plazile sence zapoznelih vozil; v sobi, ki se je naglo ohlajala, so prasketale pregrete reči. Kukavica je zakukala: »Ku-ku.« Sleherna tradicija, sem pomislil in pripiral oči, prej ali slej postane najtežje breme; sleherni prelom z njo umetnikova dolžnost. Avantgarda mora biti kratke sape; ni neskončnega krika.

In tako sem polagoma utonil v sen.

David Albahari

Esej

Iz srbsčine prevedla Sonja Polanc

DOI: 10.4312/NOKQ9389

Naslov izvirnika: Esej (1982)

Urejanje in priprava za elektronsko objavo: Blaž Podlesnik

Založila: Znanstvena založba FF

Izdal: Oddelek za slavistiko

Za založbo: Mojca Schlamberger Brezar, dekanja Filozofske fakultete UL

Prva e-izdaja.

Publikacija je dostopna na:

<https://doi.org/10.4312/NOKQ9389>

Ljubljana, 2021

Publikacija je brezplačna.

Datum prve objave: 2007

Različica dokumenta: 1.0.0

Zadnjič posodobljeno: 14. 9. 2021

© Prvotno objavljeno v knjigi David Albahari: *Besede so nekaj drugega*, Ljubljana: Center za slovensko književnost, 2007. Izbral Aleš Debeljak. Prevedla Sonja Polanc. Vse pravice do besedila ohranjajo lastniki avtorskih pravic prvotne izdaje, ki so prijazno dovolili objavo v okviru projekta prevodov slovenskih kratkih zgodb.

Katalogni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni
knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 93833475 ISBN 978-961-06-0587-4 (PDF)

ISBN 978-961-06-0588-1 (ePUB)

ISBN 978-961-06-0589-8 (HTML)